

Садашњији историчар је уједно и архивар, али и научни радник који се бави изучавањем историје Србије и њеног народа. Још је и писац, али и преводилац. Његови радови су објављени у Србији, али и у иностранству, а највећи део његовог рада је у сарадњи са другим истраживачима. Један од његових радова је „Србска књижевност у XVII—XVIII вијеку“ који је објављен у Београду 1980. године.

Dr Miroslav LUKETIĆ

E. P. NAUMOV: VLADAJUĆA KLASA I DRŽAVNA VLAST U SRBIJI XIII — XV VIJEKA

DINAMIKA SOCIJALNOG I POLITIČKOG SISTEMA SRPSKOG FEUDALIZMA. — AKADEMIJA NAUKA SSSR, INSTITUT SLAVJANOVEDENIJA I BALKANISTIKE, Moskva 1975, str. 336 (na ruskom).

Nova knjiga poznatog sovjetskog istoričara Jevgenija Pavloviča Naumova predstavlja, u neku ruku, sintezu njegovih brojnih radova posvećenih izučavanju srednjeg vijeka jugoslovenskih naroda, posebno Srbije, Crne Gore i Makedonije. Ona dokazuje nesmanjeno interesovanje sovjetskih istoričara za proučavanje prošlosti naših naroda i svjedoči o temeljnomy i zavidnom nivou dostignutih naučnih istraživanja.

Za nas je knjiga posebno interesantna, jer se u njoj tretiraju feudalni odnosi i u Crnoj Gori, vrši se konfrontacija mišljenja i polemiše se sa određenim stavovima autora najnovije »Istoriije Crne Gore« (knjiga 2, tom 1 i tom 2), kao i sa drugim našim i ruskim istoričarima, koji, po Naumovu, zastupaju gledišta građanske istoriografije.

Naumov se bavi istraživanjem sistema feudalizma, koji obuhvata period od oslobođenja od vlasti Vizantije па до turskog osvajanja naših zemalja. U knjizi je prikazano ekonomsko, socijalno i političko uređenje srednjovjekovne srpske države, sa posebnim naglaskom, na do sada nedovoljno proučavana pitanja strukture vladajuće klase feudalne Srbije, odnosi centralne vlasti sa raznim društvenim slojevima i grupama feudalaca i odraz tih momenata u feudalnoj ideologiji. Sva ova problematika je izložena u tri dijela. U prvom dijelu koji nosi naslov »Srpsko društvo u epohi razvijenog feudalizma« razmatraju se problemi feudalne privrede i razvitak proizvodnih snaga u Srbiji i u Zeti, kao i društveni razvitak i staleški sistem u XII — XV vijeku. U drugom dijelu »Struktura feudalnog vlasništva zemlje i feudalne klase u Srbiji XIII—XV vijeka« govori se o dinamici staleške i socijalne strukture, o posjedima i vladajućoj klasi u srpskoj državi, o njenoj strukturi i razvitku staleške terminologije. Raspravlja se o feudalnom vlasništvu

zemlje i njegovim osnovnim vrstama u XIII vijeku, o izmjenama u sistemu feudalnog vlasništva na zemlju i staleškoj terminologiji u XIV vijeku i o izmjenama u feudalnoj klasi i posjedu koje su uslijedile uoči turskog osvajanja (prva polovina XV vijeka). »Razvitak srpske feudalne državnosti« (XIII — XV v.) obuhvaćen je trećim dijelom knjige. U okviru ove glave raspravlja se o političkoj strukturi i feudalnoj ideologiji krajem XII i početkom XIII vijeka, o razvitku političkog sistema u Nemanjićevoj državi početkom XIII vijeka i o likvidaciji Dukljanskog kraljevstva, daje se analiza centralne vlasti i vlastele 20 — 70-tih godina XIII vijeka i izmjene u političkoj teoriji dinastije Nemanjića. U završnom dijelu ovog poglavlja, autor piše o političkom sistemu krajem XIII i sredinom XIV vijeka, o jačanju feudalnog separatizma i pokušajima ka centralizaciji. Prikazom društvenog uređenja u drugoj polovini XIV i u prvoj polovini XV vijeka i feudalnoj decentralizaciji poslije raspada države Nemanjića, kao i pokušajima da se ovaj proces zaustavi, završava se ovo poglavlje.

U dosta opširnom uvodu Naumov je pokušao da dâ detaljan komentar i kritičku ocjenu dosadašnjih naučnih proučavanja naših i sovjetskih istoričara. Pozivajući se na marksističku ocjenu svih osnovnih pojava koje karakterišu feudalno društvo, on u svjetlu toga razmatra i kritikuje radove predratne građanske istoriografije. Osvrćući se na savremene naučne priloge o ovoj epohi, pored ostalih uzima primjer i »Istorije Crne Gore«. Naumov zastupa mišljenje da su autori ovog djela, prenebregli činjenicu da se radi o feudalnoj državi sa svim klasnim obilježjima. To ilustruje primjерom da se termin feudalizam u knjizi, uglavnom, primjenjuje kao pojam feudalne rasparčanosti države na više krupnih oblasti. Tako knjiga druga, tom drugi nosi naziv »Crna Gora u doba oblasnih gospodara«. Po njegovom mišljenju, ovi i drugi primjeri dovode do ozivljavanja već ranije postojećih koncepcija o »patrimonijalnom«, »seljačkom«, »zadružnom« karakteru srpske srednjovjekovne države, a ne klasnom, feudalnom.

Na kraju knjige posebno su dati: Izvori, Literatura i kratak Imenski registar (korisno ga je bilo proširiti sa predmetnim). Uvid u korišćene izvore i literaturu pokazuje da je autor ove knjige maltene, koristio sve do danas dostupne izvore i objavljene radove iz ove problematike. Baš zato ovi podaci imaju značaj za naučnu informaciju jer se mogu smatrati kao bibliografski prilog na ovu temu. Tako spisak izvora i literature obuhvata oko 400 jedinica. Koliko je Naumovu, kao naučniku bliska ova tema i koliko je mjerodavan, najbolje svjedoči podatak da je sam napisao i objavio 34 rada iz istorije srednjeg vijeka naše zemlje.

Knjiga obiluje podacima o Crnoj Gori, posebno o gradovima na Crnogorskem primorju i, svakako, predstavlja interes ne samo za istoričare, nego i šire. Takva joj je i namjena. Anotirajući je javnosti mi smo ukazali samo na neke njene karakteristike. Ona zaslužuje detaljnju analizu i ocjenu crnogorskih medievista.